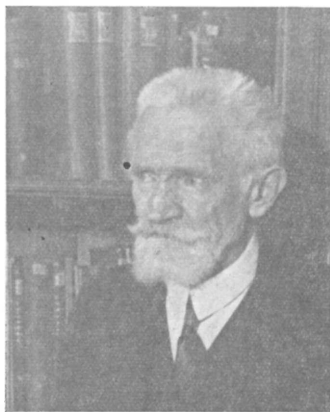


Cholnoky Jenő születésének 100. évfordulójára

(1870-1970)

Czakó Tibor



A nagy tudós születésének 100., halálának 20. évfordulójáról emlékezünk. Veszprém-ben született, oklevelét a budapesti Műszaki Egyetem Mérnöki karán szerezte meg (1892), majd az Egyetem Vízépítési Tanszékén KLIMM Mihály tanársegéde lett. Később a budapesti Tudományegyetem Földrajzi Intézetében id. Lóczy Lajos mellett volt asszisztens. A világhírű Lóczy professzorral való megismerkedése és annak hatása egész életére meghatározta tudományos működésének irányát. Lóczy biztatására vett részt a Balaton tudományos vizsgálatában és tanulmányozásában, amelynek 33 kötetéből négy az ő tolla alól került ki (A Balaton limnológiája 1897, A Balaton szintüneményei 1904, A Balaton jege 1907, A Balaton hidrografiája 1918). Ez a munka inspirálta arra, hogy később 1904-ben a Földrajzi Társaságban a Balaton vizsgálatához hasonló tudományos tanulmányozás kiterjesztését javasolja az Alföldön is.

1896-98-ig Kínában tett tanulmányutat, amely a hiányos állami támogatás és az akkori körülmények mellett páratlan vállalkozás volt. Az utazásról tett megfigyeléseit tartalmazó könyv, számos előadás és cikk közül számunkra a „Dél-Mandsuország orotektonikai viszonyainak rövid összefoglalása” c. cikke nyújt betekintést Kína geológiájába, amelyben egy addig még ismeretlen bazaltplatót írt le és új aranytartalmú kavicserégeket fedezett fel Szan-taouku medencéjében.

A Magyarhoni Földtani Társulatnak 1894-ben lett tagja. 1900-ban másodtitkárnak választották meg és Lóczyval együtt a Földtani Közöny szerkesztője volt. 1903-ban

nevezték ki magántanárnak, majd 1905-ben meghívták a kolozsvári egyetem Földrajzi Tanszékére, ahol 16 évig volt professor. Kolozsvári tanársága idején távolodott el végleg a geológiától és lett a Földrajzi Társaság aktív személyisége. 1909-ben részt vett a Budapesten tartott első Nemzetközi Agrogeológiai Kongresszuson, ahol előadásában a talaj és az éghajlat kapcsolatával foglalkozott. 1912-ben az Egyesült Államokban járt. 1921-ben nevezték ki a budapesti Tudományegyetem Földrajzi Intézetének professzorává. Közben írta meg számunkra is fontos könyvét, a Morfológiát (A földfelszín formáinak ismerete, 1926), amelyet az első magyar morfológiai kézikönyvnek tartunk. 70 éves korában ment nyugdíjba, 35 éves egyetemi tanárság után.

Vezető, irányító szerepe volt a Földrajzi, a Meteorológiai, a Barlangkutató Társaságban és számos más egyesületben. A Magyar Tudományos Akadémiának 1925-től volt tagja. Az Angol Királyi Földrajzi Társaságnak tiszteletbeli, az Olasz, Osztrák és a Szerb Földrajzi Társaságnak levelező tagja volt.

Összes műveinek száma 741. A Földtani Társulatban 9 előadása hangzott el, a Földtani Közönyben 4 cikke és 4 könyvismertetése jelent meg. Ő állította össze a „Mutatót a Földtani Közöny XIII—XXX. kötetéhez” (1883—1900).

CHOLNOKY annak a korszaknak utolsó képviselői közé tartozott, amelyben a tudósokat bizonyos fokú polihisztorság jellemezte és a határterületek problémáit éppúgy át tudták tekinteni, mint sajátjukat. Ötletei, hasonlatai a franciás gondolkodás könnyedségének jeleit viselik magukon. Érdekesítő, olvasmányos stílusának és előadáskészségének köszönhetőe olvasóinak és hallgatóságának népes tábort. Kiváló élelátása és áttekintőkészsége remek szuggesztív előadói és rajz tehetséggel párosult.

Mai szemmel tekintve munkáinak nagy része népszerűsítő jellegűnek tűnik, de minden tanulmánya arra oktat bennünket, hogyan lehet szemléletessé tenni a legelvontabb fogalmakat is és milyen alapos megfigyeléseket és leírásokat adhatunk, ha kiváló alapképzettséggel és valóban nyitott szemmel járunk a világban. Nem geológus, de a geológia művelőinek gondolatébresztője volt.